

Murros! Missä?

LIIKKEITÄ NUORTEN UUTISMEDIAN SEURAAMISEN KÄYTÄNTEISSÄ

Journalismin katsotaan elävän murrosvaihetta. Arvio journalismin murroksesta perustuu niin uutismedian kaupallistumiseen, toimintaympäristön kansainvälistymiseen kuin teknologisten muutosten ja uudistusten nopeuteen (ks. esim. Heinonen 1999; Näränen 1999; Schultz 2000). Monet mediakulttuurin ilmeisimmistä haasteista ja mahdollisuuksista liittyvät teknologisiin innovaatioihin. "Uusi viestintäteknologia integroi perinteisiä medioita ja hämärtää niiden välisiä rajoja", julisti Suomen Akatemian Mediakulttuurin tutkimusohjelman' esitelyteksti ja peräsi murrosten tarkasteluun: "Meneillään olevan kulttuurisen murroksen mahdollisuuksien osoittaminen, vaihtoehtoisten seurausten pohtiminen ja niistä tehtäviin valintoihin vaikuttaminen on eräs kulttuurin tutkimuksen tehtävä." (Mediakulttuurin tutkimusohjelma 1998, 9.)

Lähdemme tässä artikkelissa oletuksesta, että uutismedian toimintalogiikan ja -ympäristön periaatteissa ja rakenteissa on nähtävissä murroksia, jotka liittyvät journalismin tehtäviin, toimittajien työkäytäntöihin ja heidän tuottamiinsa teksteihin sekä ihmisten mahdollisuuksiin ja tapoihin käyttää uutisia. Murrosten suhde ihmisten arkielämään ja vastaanottamisen käytänteisiin on kuitenkin monimutkainen; ne eivät välttämättä toteudu suoraan, kokonaan tai kaikkien kohdalla (Sirkkunen 1999; Schultz 2000). Mekään emme oleta, että murrokset automaattisesti tai sellaisenaan näkyvät (nuorten) uutismedian vastaanottamisen käytänteissä, vaan otamme tämän kysymykseksemme: näkyykö edellä kuvattu murrostuminen nuorten tavoissa vastaanottaa uutisia?

Tarkastelemme kysymystä kolmesta näkökulmasta, (1) käyttäjyyden ja tekijyyden erojen liudentumisen, (2) tekstien ja lajityyppien moninaistumisen sekä (3) lokaalin ja globaalin rajojen uudelleen järjestymisen kautta. Kysymme, ovatko uudet teknologiat murrostaneet toimittajan ja uutisten seuraajien välisiä suhteita ja rooleja vuorovaikutteisempaan tai osallistuvampaan suuntaan, näkyykö mediatekstien sisältöjen ja muotojen kasvanut heterogeenisyys nuorten tavoissa käyttää ja vastaanottaa uutisia sekä miten lokaalin ja globaalin rajankäynti realisoituu näissä käytänteissä. Kysymyksenasetteluumme sisältyy näkemys murroksesta liikkeellä olona ja/tai aiemmin (enemmän) erillään olleiden asioiden lähenyttämisenä, limittymisenä ja sekoittumisena toisiinsa.²

Artikkelissa tarkastellaan, ovatko uudet teknologiat murrostaneet toimittajan ja nuorten uutisten seuraajien suhdetta vuorovaikutteisemmaksi, näkyykö mediatekstien sisältöjen ja muotojen kasvanut heterogeenisyys nuorten tavoissa käyttää uutisia sekä miten lokaalin ja globaalin rajankäynti realisoituu uutisten vastaanottamisen käytänteissä. Aineisto koostuu 13–19-vuotiaiden nuorten mediankäyttöä koskevasta kyselytutkimuksesta sekä 14 nuoren ja kuuden toimittajan kvalitatiivisista tutkimushaastatteluista. Tulosten valossa nuorten uutisarjessa elävät rinnakkain erilaiset käytöt, lajityypit ja niiden moninaiset merkitykset. Siinä voi havaita liikehdintää tekijyyden ja käyttäjyyden, lajityyppien sekä lokaalin ja globaalin jatkumoilla enemmänkin kuin joko-tai-tilanteita.

Vastaanottamisen moninaistuminen?

Toimittajuuden ja käyttäjyyden mahdollinen uudelleen määrittäminen on liitetty paljolti uuden viestintäteknologian mahdollistamaan interaktiivisuuteen. Sen myötä vuorovaikutus perinteisen "lähettäjän" eli toimittajan ja "vastaanottajan" eli lukijan ja katsojan välillä ainakin helpottuu, jos ei suoraan tai automaattisesti lisäänytkään (vrt. Schultz 2000). Konkreettisesti uutisten tekemisen ja käyttämisen käytänteet voivat lähentyä, jos ja kun ihmisille tarjoutuu uusia mahdollisuuksia (kanssa)osallistua ohjelmien ja -tekstien tuottamiseen: kirjoittaa ja julkaista omia tekstejä, kommentoida toisten ajatuksia tai lähettää toimittajalle sähköpostilla vaikkapa juttu- tai haastateltavavinkki tai keskustella reaaliaikaisesti muiden kansalaisten ja asianosaisten kanssa (esim. Locke 1999; Heinonen 1999).

Vuorovaikutteisemman ja osallistavamman journalismin käytänteiden positii-visena puolena on pidetty niiden potentiaalia monipuolistaa ja valtaistaa julkisuutta. Kansalaisten lisääntyneet mahdollisuudet tuoda omaa ääntään esiin (uuden) median areenoilla voivat parhaimmillaan tehdä journalismista aiempaa moniäänisempää ja kansalaislähtoisempää. Edelleen ne voivat tukea ja vahvistaa julkista keskustelua, ihmisten kokemusta osallisuudesta sekä lopulta yhteiskunnallisen elämän demokratisoitumista (esim. Tambini 1999; Heinonen et al. 2000; Pietilä 2001; Sirianni & Friedland 2001). Tutkimusten perusteella uusiin viestintäteknologioihin ei ole kuitenkaan syytä liittää vain myönteisiä yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia odotuksia. Verkko voi johtaa yleisöjen pirstaloitumiseen moniäänisten keskustelujen ja yhteisöllisyyden vahvistumisen sijaan (esim. Bardeel 1996, 292; Tambini 1999, 306; Papacharissi 2001). Verkon valtaistavia mahdollisuuksia arvioitaessa ei sovi unohtaa sitäkään, että nykyisin verkko on kaupallisesti rahoitettujen portaalien läpituokema ja johdattaa käyttäjänsä helposti kaupan maailmaan (ks. esim. Ridell 2002).

Mediatekstien tasolla teknologisten mahdollisuuksien sekä yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten on ajateltu ilmenevän siten, että tekstit ovat entistä heterogeenisempiä (Fairclough 1992). Tekstilajin tai ohjelmatyyppin nimeäminen on aiempaa vaikeampaa, samoin tarinan erottaminen todesta tai viihteen asiasta. Voimme esimerkiksi viettää lauantai-iltaa *Uutisvuodon* parissa ja hankkia viikon ajankohtaisannoksen totta ja seipettyä, hauskaa ja vakavaa sekoittavassa paketissa; aikaisempia tekstejä, kuvia, puhetta ja ääniä tuodaan yhteen yllättävillä, "uusia" tekstejä ja kokonaisuuksia muodostavilla tavoilla. Voimme yhtä hyvin katsoa dokumenttielokuvan, joka fiktion, taiteen ja tarinan keinoja hyödyntäen kuvaa todellisuutta todemmin kuin yksikään uutis- tai ajankohtaisohjelma.

Uutismedian (tekstien) heterogeenisyys ilmenee myös visuaalisuuden ja verbaalisuuden liiton korostumisena – esimerkkinä voi mainita hioutut ja houkuttelevan näköisiksi tehdyt verkkosivustot kyselyineen, linkkeineen, kuvineen, väreineen ja grafiikoineen. Tekijyyden ja käyttäjyyden lähentyminen voi myös lisätä uudentyypisten tekstilajien ja ohjelmatyyppien syntymistä. Uutismediasta mainittakoon esimerkkeinä vuorovaikutteiset ajankohtaisohjelmat, palautekanavat ja kansalaisten kokemuksia kartoittavat palstat tai sivustot.

Tarkastelumme kannalta on keskeistä, että uudentyypiset "tekstisekoitelmat" ja/tai lajityypit voivat tarjota uudentyypisiä uutistekstien vastaanottamisen positiota ja merkityksiä. Paitsi että teksti- ja ohjelmatyypit siis näyttävät heterogeenisiltä, niiden tarjoamat käyttäjäpositiot moninaistuvat ja muuttuvat. Perinteisen asiaohjelmien ja -tekstien rinnalle onkin syntynyt genrejä, joissa ohjelmien tai tekstien tekijää voisi nimittää esimerkiksi "asiahauskuttajaksi", käyttäjä taas vaikkapa "faktaviihtyjäksi" tai "kanssatekijäksi". Olemmekin kiinnostuneita siitä, miten mediatekstien kasvanut heterogeenisyys näkyy nuorten uutismedian vastaanottamisen käytänteissä ja kokemuksissa.

Vastaanottamisen käytänteiden murrustumisen kannalta kysymys lajityypistä on tärkeä, sillä voidaan katsoa, että uutismedian vastaanottamisen käytänteet määräytyvät osaksi nimenomaan tekstin lajityypin kautta. Siksi on kiinnostavaa,

määritelläänkö perinteisiä uutismedian lajityyppejä uudelleen ja vakiintuuko käyttöön uusia kulttuurisia muotoja, jotka murtavat kansalaisten perinteistä roolia uutisasioiden ja -tapahtumien katsojana ja sivustaseuraajana tarjoamalla heille toiminnallisempia käyttäjäpositioita (Ridell 2000, 85; vrt. Hujanen 2000, 121–148, 194–225; Pietikäinen & Hujanen 2003, 65–66). Samasta syystä tärkeä kysymys on, millaisia kokemuksia ja merkityksiä mediankäyttäjät – tässä tapauksissa 13–19-vuotiaat (keskisuomalais)nuoret – liittävät erityyppisiin tekstilajeihin ja niiden tarjoamiin käyttäjäpositioihin. Kokeeko nuori esimerkiksi, että tekstiviesti ajankohtaisohjelmaan tekee hänestä journalismin (kanssa)tekijän, tai mielletäänkö verkkokeskusteluun osallistuminen vaikuttamiseksi?

Uuden teknologian myötä lokaalin ja globaalin rajat samanaikaisesti limittyvät, hämärtyvät ja kirkastuvat (ks. Mackey 1997). Samalla kun maailman ”pienee”, globaalit kehityskulut voivat myös herkistää paikallisuudelle ja vahvistaa ”uutta” paikallista identiteettiä ja yhteisöllisyyttä (Morley & Robins 1995). Uutismedian käyttöä koskevat mahdolliset muutokset näyttävät samalla tavalla ristiriitaisilta. Esimerkiksi internet voidaan yhtäältä nähdä ”paikattomaksi” virtuaalitalaksi, jonka kautta on helppo seurata uutistapahtumia ja -välineitä eri puolilta maailmaa. Toisaalta vaikka verkkomedia ja sen tarjonta potentiaalisesti kytkeekin käyttäjänsä helposti globaaleihin tapahtumiin ja yhteisöihin, uutisten seuraaja sijaitsee kuitenkin aina konkreettisesti tietyssä ajassa ja paikassa (vrt. Mackey 1997; Barker 1999, 138). Voidaankin ajatella, että verkko venyy niin paikallisiin kuin globaaleihinkin käyttöihin: se tarjoaa yhteydenpidon välineen yhtä hyvin diasporisille siirtolaisyhteisöille kuin paikallistason viestinnälle ja paikalliselle julkisuudelle. Tarkastelumme kannalta erityisen kiinnostavaa on lokaalin ja globaalin uutistarjonnan merkitys nuorten uutisarjessa ja se, miten tämä liittyy heidän kokemuksiinsa alueellisesta identiteetistä.

Peilaamme murroksia juuri nuorten arjen kautta, koska heidän asemansa median käyttäjinä on erityinen: nuorten uskotaan olevan taitavia ja halukkaita uusmedian käyttäjiä ja ennakkoluulottomia tarttumaan uusiin tekstityyppeihin, osallistumismuotoihin ja käyttäjärooleihin (Drotner 2000; Süss 2001). Tämän vuoksi se, mikä aikuisväestölle (ja tutkijoille) saattaa vielä olla uutta, voi jo kuulua nuorten arkeen. Toisaalta nuorten epäillään seuraavan uutisia vähän ja juuri uudentyypisten uutisten toivotaan tavoittavan heidät; Ari Heinosen (1999) tutkimuksen mukaan valtaosa päätoimittajista arveli 1990-luvun lopussa, että internetin avulla sanomalehdet voivat tavoittaa nimenomaan nuoret nykyistä paremmin.

Nuorten uutisarki murroksen peilauspintana

Tarkastelemme nuorten tapoja vastaanottaa uutisia kahden erilaisen aineiston ja tutkimusotteen, kvantitatiivisen kyselytutkimuksen ja kvalitatiivisen tutkimushaastattelujen avulla. Kvantitatiivinen aineistomme koostuu laajasta syksyllä 1999 toteutetusta kyselytutkimuksesta, jossa selvitettiin 13–19-vuotiaiden keskisuomalaisien nuorten mediakäyttöä: valintoja, mieltymyksiä, medialaitteiden omistusta ja käyttömahdollisuuksia (ks. Luukka et al. 2001). Journalismiin liittyen kysimme muun muassa sitä, mistä välineistä ja kuinka usein nuoret seuraavat uutisia, millaiset aihepiirit ja jutut heitä kiinnostavat ja hyödyntävätkö he uuden median tarjoamia osallistumis- ja vuorovaikutusmahdollisuuksia.

Kyselytutkimukseen vastasi 698 satunnaisotannalla valittua nuorta, ja vastausprosentti oli 87. Vastajaat olivat tutkimusajankohtana 13-, 15-, 17- ja 19-vuotiaita keskisuomalaisia tyttöjä ja poikia, enimmäkseen kotona asuvia koululaisia tai opiskelijoita. Mukana oli sekä kaupunkilais- että maalaisnuoria. Aikaisemman tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että tarkastelemamme keskisuomalaiset nuoret edustavat suomalaisnuoria yleisemmin kaikkein pohjoisinta ja itäisintä Suomea sekä pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta. Kyselylomakkeen aineisto

koodattiin Access- tietokannaksi ja muokattiin tilastollista käsittelyä varten SPSS-tietokannaksi (ks. Luukka et al. 2001, 11–19, 278–281).

Vaikka kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusotteen ja -tulosten yhteen tuominen ei ole ongelmatonta, pyrimme ristivalottamaan erilaisia aineistoja ja tuloksia toistensa kanssa. Kvantitatiivisen lähestymistavan vahvuutena on mahdollisuus piirtää yleiskuvaa. Tässä tapauksessa sen kautta hahmottuvat nuorten uutiskäyttöjen ja -käsitusten ”suuret linjat”: mistä ja millaisia uutisia yleensä seurataan ja kuinka paljon ja miten osallistutaan median toimintaan.

Määrällinen katsantokanta kuitenkin helposti tasapäästä tutkimuskohteensa, eivätkä moninaiset kokemukset, käsitykset ja elämykset tartu numeroihin. Tämän vuoksi halusimme rinnalle kvalitatiiviset haastattelut ja niiden tuottaman nuorten oman puheen. Näemme kvalitatiivisen tutkimusotteen vahvuudeksi mahdollisuuden pohtia asioiden syitä, seurauksia ja keskinäisiä yhteyksiä. Yleisyyden ja keskimääräisyyden sijaan se auttaakin hahmottamaan mekanismeja, joiden välityksellä ulkoiset rakenteet kohtaavat arjen ja ihmisen (kokemus)maailman, ja huomioimaan tunteet, tuntemukset ja merkitykset.

Kvalitatiivinen haastatteluaineisto koostuu 14 nuoren tutkimushaastattelusta. Hyödynsimme kyselytutkimustamme haastatteluja tehdessämme niin, että valitsimme otannasta haastateltaviksemme journalismin käytöltään erilaisia nuoria: innokkaita uutismedian käyttäjiä, niitä vain satunnaisesti käyttäviä sekä uusia osallistumismuotoja kokeilleita nuoria. Otannan ulkopuolelta haastateltiin kolmea nuorta erilaisten uutismediakäyttäjää koskevien kokemusten ja merkitysten haltuun ottamiseksi. Haastateltavamme olivat tutkimusajankohtana yhtä lukuun ottamatta 18–21-vuotiaita. Heistä seitsemän oli naisia ja seitsemän miehiä.³

Nuorten kvalitatiiviset haastattelut tehtiin Jyväskylässä ja Jämsässä, touko-, kesä- ja lokakuussa 2001. Haastattelut olivat kahdenkeskisiä suhteellisen vapaa- muotoisia keskusteluja, joiden kesto vaihteli puolesta tunnista reiluun kahteen tuntiin. Ne nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastattelut etenivät teemoittain. Tämän artikkelin kannalta merkitykselliset teemat liittyivät nuorten journalismikäsitteisiin, uutisten merkityksiin, uusien journalististen muotojen kokeiluun sekä nuorten paikalliseen identifiointumiseen ja osallistumiseen. Näitä teemoja koskevaa puhetta jäsensimme edellä kuvattujen kolmen näkökulman kautta.

Koska halusimme arvioida journalismin murrosta myös uutisten tekijöiden näkökulmasta, hyödynnämme rinnalla tapaustutkimusta toimittajien työkäytänteistä. Tämä tapaustutkimus kertoo valikoitujen televisiotoimittajien käsityksiä ja kokemuksia journalistin ja uutisten katsojan työnjaon uudelleen määrittymisen ta- voista, tarpeista ja rajoitteista.

Kvantitatiiviset tulokset osoittivat, että nuorten keskuudessa suosituimmat uutiset ovat MTV3:n *Kymmenen uutiset*, ja niissä eritoten kotimaan uutiset. Tämän vuoksi haastateltiin neljä MTV3:n uutisten kotimaan toimituksen toimittajaa, jotka valikoituivat tutkimusajanjakson uutistapahtumien, työvuorojen ja vapaaehtoisuuden perusteella. Heistä yksi oli nainen ja loput miehiä. Tutkimusajan- kohtana kaksi heistä työskenteli toimittajana, kaksi päällikkönä. Myös toimittajien kvalitatiiviset tutkimushaastattelut olivat suhteelliseen vapaamuotoisia, kahdenkeskisiä haastatteluja. Teemat liittyivät toimittajien käsityksiin journalismin tehtävistä, uusmedian roolista toimitustyön arjessa, journalismin uusista muodoista ja nuorista uutisyleisönä. Haastattelut tehtiin huhti- ja toukokuussa 2001 (ks. Pietikäinen 2003). Tapaustutkimus tarjoaa mielestämme nuorten mediakäyt- töjä ja -käsitteitä koskevan kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen aineiston kanssa täy- dentävän peilauspinnan journalismin murrostumisen tarkasteluun.

Käyttäjäyden ja tekijyyden rajojen ylityksiä?

Verkko tai muu uusi media eivät näytä muuttaneen suuresti nuorten uutisen seuraamisen välineitä tai tapoja. Valtaosa nuorista (85 %) seurasi 2000-luvun kyn- nysellä uutisia internetin sijaan sanomalehden ja television kautta (ks. Hujanen

2001a; Pietikäinen 2001a). Tilanne ei näytä olennaisesti muuttuneen tämän jälkeen: lehtien www-sivuja seurasi lokakuussa 2001 säännöllisesti 7 % 12–20-vuotiaista nuorista, kun harvoin tai ei koskaan niitä ilmoitti seuraavansa 72 % (ks. Nuorison mediankäyttötutkimus 2001). Läheskään kaikille suomalaisille verkkomedian seuraaminen ei edelleenkaan ole helppoa tai edes mahdollista: vuonna 2001 alle puolet (47 %) kaikista suomalaisista pystyi käyttämään internetiä kotona, töissä tai opiskelupaikalla (Tilastokeskus 2002).

Jos journalismin uudet areenat eivät olekaan korvanneet nuorten aikaisemmin käyttämiä uutisvälineitä, heidän uutisarkensa on niiden myötä moninaistunut. Vaikka ani harva seurasi uutisia verkkomediasta, se tarjosi monille tunteen uusista valinnan mahdollisuuksista. Ne realisoituivat epäsäännöllisesti, mutta silloin tällöin, omiksi käytännöiksi: osa nuorista seurasi tv-uutisten internet-sivustoja ainakin joskus hankkimaan tietoa poikkeuksellisista uutistapahtumista tai ekseyssään surffailun lomassa uutissivustoille.

Osallistumisen ja vuorovaikutteisuuden sijaan verkon ensisijaiseksi lisäarvoksi nousi mahdollisuus saada reaaliaikaista tietoa ihmisiä puhuttavan ja itseä kiinnostavan ajankohtaisen tapahtuman käännteistä. Nuoret pitivät tärkeänä sitä, että verkon uutiset päivittyvät nopeasti (ks. Hujanen 2001b). Tapaamiemme nuorten sanoin verkkouutisten perässä olisi hyvä olla kellonaika, joka varmistaa, että ne päivittyvät ja niiden lukeminen tarjoaa heille "ekstraa". He myös arvostavat sitä, että jutut on helppo löytää ja että he voivat kätevästi lukea nimenomaan itseään kiinnostavista aiheista. Verkkomedia näyttää, kuten esimerkiksi Jo Bardoel (1996) ja Esa Sirkkunen (1999) huomauttavat, helposti vahvistavan pikemminkin uutisten kuluttamisen käytänteitä kuin uutisprosessiin osallistumista.

Tärkeää on, että tutkittavamme tunnistivat kuitenkin verkon osallistavan potentiaalin. Niin haastattelemamme nuoret kuin toimittajtkin näkivät "periaatteessa" uusien viestintäteknologioiden mahdollisuudeksi sen, että ne alentavat yhteydenottokynnystä: nuorten sanoin on vaivattomampaa lähettää tekstiviesti, vastata nettigallupiin tai kirjoittaa juttua taustoittava kysymys nettiin kuin lähettää yleisönosastokirjoitus tai vastata kyselyyn postitse. Toimittajat puolestaan kertoivat käyttävänsä verkkoa ilmapiirin ja uusien juttujen "haistelemiseen". Joskus verkkoon oli laitettu kysely jutun taustoitusta varten.

Verkon osallistavan mahdollisuuden tiedostamisesta ja sen satunnaisesta hyödyntämisestä huolimatta uutisten toimittajille ja mediakäyttäjille tarjoamat positiot vaikuttavat lujilta: toimittaja tekee jutun seurattavaksi ja nuori lukee tai katsoo sen. Sen enempää nuoret kuin toimittajtkaan eivät tunteneet erityistä tarvetta muuttaa tai haastaa näitä positioita. Samansuuntaisesti kuin aikaisemmissa tutkimuksissa verkon merkityksestä journalistisissa työkäytännöissä (ks. Heinonen 1999; Schultz 2000) myös haastatellut televisiouutisten toimittajat kokivat, että keskustelut ja kommentit verkossa veivät harvoin uutisjutun tekemistä eteenpäin. Verkon kautta ei myöskään uskottu tavoitettavan kansalaisten äänenpainoja laajasti, vaan pikemmin yksittäisten, verkossa viihtyvien ihmisten näkemyksiä. Verkon osallistavan potentiaalinen satunnaisuus ja päämäärättömyys rinnastuivat toimittajien puheessa "deittailuun Sonera-plazalla" (ks. Pietikäinen 2003).

Nuorillekin vuorovaikutteisen journalismin mahdollisuus oli melko vieras. Konkreettisesti tästä kertoo se, että nuorten yhteydenotot mediataloihin olivat verrattain vähäisiä: yhteyttä oli ottanut alle viidennes nuorista (ks. Hujanen & Pietikäinen 2001). Toisaalta määrä ei ehkä vaikuta niin pieneltä, kun otetaan huomioon, että verkossa tarjolla oleva uutismedia vasta teki tuloaan nuorten media-arkeen tutkimanamme ajankohtana. Tukea tulkintaan vuorovaikutteisen journalismin vieraudesta voi lukea kuitenkin siitä, että käsitys toimittajan "yksinoikeudesta" journalismin "varsinaiseen" tekemiseen oli nuorten puheessa ja mediakäytöissä vahva: suurin osa nuorten osallistumisesta oli vastauksia kyselyihin ja gallupeihin, joissa tila oman mielipiteen ilmaisemiseen on usein aika pieni, rajatuimmillaan rasti ruutuun.

Keskustelu- ja vuorovaikutusmahdollisuudet eivät myöskään nousseet haastatteluissa vahvasti esiin uutisjournalismista puhuttaessa. Harvalla tapaamallam-

me nuorella oli mielenkiintoa ”osallistua” uutistyyppisten tekstien kommentointiin tai kirjoittaa omia tekstejä uutismediaan, ja harva oli myöskään niin tehnyt. Keskeistä onkin, että (myös) nuorten keskuudessa uutinen näyttöytyy aikaisemman genretutkimuksen keskeisiä tuloksia toistaen (esim. Ridell 1998) ”koskemattomana” lajityyppinä: ensisijaisesti toimittajien ja erilaisten asiantuntijoiden ammattitaidon alueena.

Yhteydenottaminen toimittajiin koettiin nuorten sanoin ”toisten asioihin puuttumisena”; ammattilaisten sekaan ei sovi mennä ”häsläämään”, vaan on parempi jättää uutisten tekemisen ”niille jotka osaa sen”. Nuoret uskoivat, että toimittajat saavat ”pätevää” tietoa nimenomaan eri alojen asiantuntijoilta. Niin sanotut tavalliset kansalaiset olivat haastattelemiemme nuorten mielestä sen sijaan usein epäpäteviä tai puolueellisia kommentoijia ja keskustelijoita: ”jos tavallinen ihminen ei ees ymmärrä, niin eihän se voisi (kommentoida)” (ks. Hujanen 2003; Pietikäinen 2003).

Yhteydenottojen ja kommentoinnin vähäisyyttä näyttää selittävän sekin, että valtaosa tapaamistamme nuorista koki toimittajien heille välittämät uutiset jo sellaisenaan mielenkiintoisiksi ja tärkeiksi. Tarvetta muuttaa nykyisiä uutisia ei tutkimiemme nuorten mielestä juuri ollut, vaan uutiset koettiin nykyisellään hyviksi. Keskisuomalainen nuori valitsee päivittäin mieluiten hyvin toimitetun uutisjutun ja istahtaa tottumuksesta television tai sanomalehden ääreen sitä katsomaan tai lukemaan. Uutisten vetovoima nuorten keskuudessa perustuukin ennen muuta niiden tarjoamaan valmiiseen ja jäsentyneeseen pakettiin maailmanmenosta.

Tulostemme perusteella ei voida puhua varsinaisesta uutistekstien tekijyyden ja käyttäjyyden murrosteesta kategorioiden sekoittumisen ja limittymisen merkityksessä. Pikemminkin uusi teknologia mahdollistaa uudentyyppisiä uutisten kuluttamisen ja osallistuvan reagoimisen tapoja (vrt. Schultz 2000, 209). Tuloksemme tukevat näin niitä aikaisempia tutkimuksia (esim. Moores 1997; Sirkkunen 1999; Heinonen et al. 2000; Jankowski & van Selm 2000, 98–99), joiden mukaan teknologiset potentiaalit muotoutuvat ja merkityksellistyvät ihmisten arjessa usein erityyppisesti kuin on uskottu, harvoin myöskään lukija- tai katsojaiden titeettejä järjestyttävästi.

Hybridin vetovoima

Miten uutismedian tekstien moniaineisuus sitten näkyy nuorten uutismedian vastaanottamisen käytänteissä? Tekstien kasvanut heterogeenisyys realisoituu vastaanottamisen käytänteissä ensinnäkin uutistekstien asia-, ajanviete- ja ruutiinikäytön limittäytymisenä. Tutkimiemme nuorten arjessa uutisilla ja uutismedialla ei nimittäin ole yksinomaan faktuaalinen tai pelkästään viihtymisen tehtävä ja merkitys – nuorille oli tärkeää sekä ”saada ajankohtaista tietoa” että ”viihtyä” uutisten parissa.

Viihtymisen ja ajanvietteen painottaminen ei kuitenkaan merkitse sitä, ettei uutisilta edellytettäisi totuudellisuutta ja ajankohtaisuutta. Nuoret arvostivat uutisissa luotettavuutta ja nopeutta, mutta halusivat ne myös mukaansatempaavassa paketissa. Kääntäen tämä merkitsee sitä, että lukemaan tai katsomaan houkutteleva, kevyt, sopivasti hauska ja mukaansa tempaava muoto ja tyyli eivät vie uutisgenreltä uskottavuutta. Pikemminkin ne toimivat ikään kuin koukuina, jotka herättävät mielenkiinnon tai saavat lukemaan eteenpäin.

Painavaa, ajankohtaista asiaa ja mukaansa tempaavaa tyyliä yhteen kietovia uutistekstejä nuoret löysivät televisiossa MTV3:n uutislähetyksistä, jotka olivat tutkittujen nuorten keskuudessa suosituimpia. He pitivät tämän kanavan uutislähettyksiä otteeltaan kilpailijoiden lähetyksiä mukaansatempaavampina ja ilmeeltään nopeampina ja kevyempinä. Uutislähetys kytkeytyy myös käytännöllisesti viihteelliseen mediakäyttöön; se tulee ”oikeaan aikaan”, ”oikealta kanavalta”,

jolla jo odotetaan omia suosikkisarjoja. (Ks. Pietikäinen 2001; 2003.) Sanomalehdistöstä taas iltapäivälehdistö muokkaa ajankohtaiset sisällöt räväkän houkuttelevaan muotoon, jossa "normaalia" päivälehteä helpommin saa eteensä paitsi kotimaan, politiikan ja urheilun uutiset myös esimerkiksi tiedot seurapiiri- ja viihdemaailman käänneistä. Näiden lehtien käsittelemät aiheet ja tyyli vetoavat selvästi myös nuoriin – sanomalehtiä lukevista nuorista 42 % seuraa niitä viikoittain (Hujanen 2001a).

Verkkolehdeltä nuoret odottavat hyvännäköistä ulkoasua ja selkeää rakennetta. "Kiva katsella" on monelle kimmoke lukea tiettyä verkkolehteä, kun taas tylsän harmaan nettilehden parissa ei jaksa istua. MTV3:n uutislähetyksissä nuoriin vetosi kahden ankkurin rakentama vuorovaikutteisuus ja humoristisen esitystyylin yhdistäminen "vakavaan asiaan": nuoret pitivät siitä, että uutisankkurit eivät "naama pokerina pölise siellä jotain", vaan heittivät väliin vitsejä tai juttelevat toisilleen.

Se, että tekstit lainaavat paloja toisistaan ja muokkautuvat uusiin muotoihin ja merkityksiin, näkyy nuorten uutismediakäytöissä juttujen käytön elinkaareissa: uutistekstit jatkavat elämäänsä ja muuntuvat arjen yksityisten keskustelun polttoaineeksi. Jos uutismedia areenana ei juuri rohkaise tai innosta nuoria osallistumaan julkisesti, uutisjutut synnyttävät keskustelua ja niihin otetaan kantaa kotona, koulussa tai vaikkapa kaverien kanssa.

Uutistekstien heterogeenisyyden lisääntymiseen liittyy myös käyttäjien mahdollisuus tuottaa itse tekstejä journalismin areenoilla. Kuten on tullut esiin, usein ajatellaan, että erityisesti verkko lisää kansalaisten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksia ja uudet teksti/lajityypit voivat "valtaistaa" käyttäjiensä (esim. Wilhelm 2000, 27, 87; Rättilä 2001, 204). Tässä valossa nuorten moninaiset käsitykset ja kokemukset omien tekstien kirjoittamisesta, verkkokeskusteluihin osallistumisesta sekä kyselyihin tai gallupeihin vastaamisesta ovat huomionarvoisia. Yksi voi ajatella "höpöttävänsä" verkkokeskusteluissa niitä ja näitä: "kirjottelee ja sillee", "viihdettä ja interaktiivisuutta". Toinen taas haluaa osallistua julkiseen keskusteluun ja vaikuttaa: "vois olettaa et se niinku vaikuttaa" (ks. Hujanen 2003).

Viihtymisen, ajanvietteen ja vaikuttamisen motiivien tai osallistumisen merkitysten erottaminen onkin tutkijan silmin vaikeaa eikä ehkä edes tarpeellista. Nuorille itselleen samanlaisilla muodoilla on monenlaisia merkityksiä käyttötilanteesta ja -tarkoituksesta riippuen. Tärkeää on sekin, että riippumatta uusien vuorovaikutusmahdollisuuksien hyödyntämisestä ja niiden arvottamisesta, nuoret kokivat olevansa lujasti "sisäpuolella", "mukana". "Pelkkä" perinteinen uutisten seuraaminen olohuoneen sohvalta ei nuorten kokemusten mukaan asemoi heitä sivullisiksi tai voimattomiksi.

Lokaali, globaali, glokaali

Lokaalin ja globaalin rajapintojen kietoutuneisuudesta ja liuentumisesta näkyy merkkejä aineistossamme. Nuorten uutisten vastaanottamisen käytänteet ovat lokaalin globaaleja. Uutisaiheina nuoria kiinnostavat yhtä lailla oman kotipaikkakuntansa tapahtumat kuin laajat kansainväliset uutiset. Nuorten "uutiskompassi" on näin sekä lokaalin paikallinen että globaalin paikaton. Paikallisuus näkyy esimerkiksi niin, että vaikka uutisten seuraamisen syyksi kerrottiin kiinnostus "maailman menoon", paikallinen media – olipa se sitten alueellinen sanomalehti tai valtakunnallinen televisiuutislähetys – oli suosituin. Verkon tai satelliitin kautta nuorten oli mahdollista seurata uutismediaa eri puolilta maailmaa, mutta harva teki niin. Sen sijaan paikallislehteen tai oman alueen ilmaisjakelulehteen tartuttiin usein. Uutisjutun "paikallinen" näkökulma ei silti tarkoita vain maantieteellisesti paikallista, vaan se on merkitykseltään laajempi: uutisten kiinnostavuutta ja koskettavuutta edesauttava paikallisuus voi yhtä hyvin olla yhtymäkoh- ta omaan elämänvaiheeseen ja arkeen.

Nuorten paikallisen uutismedian käytössä sekä paikallisen osallisuuden kokemuksissa ja osallistumisen käytännöissä voi lukea myös globaalia paikattomuutta ja liikkeellä olemisen mieltä. Keskiuomalaisnuorten kiinnostus paikallisiin asioihin ja uutisiin kantoi harvoin toimintaan ja julkiseen vaikuttamiseen omalla asuinseudulla. Harva tapaamamme nuori osallistui yhteiskunnalliseen toimintaan omalla asuinpaikkakunnallaan.

Julkisen osallistumisen motivaatiota vie haastattelujen perusteella se, että nuoret kokevat päätöksenteon rakenteet usein vieraksi tai niissä tehtävät päätökset merkityksettömiksi oman elämän kannalta. Joidenkin nuorten sanoin käsiteltävät asiat ovat "aika turhia". Keskeistä julkisesta toiminnasta vetäytymisen kannalta on myös se, että monet ovat omien sanojensa mukaan joka tapauksessa jossain vaiheessa lähdössä pois: "Ku mä varmaan vuoden päästä lähen täältä että ei ne (asiat) tulevaisuudessa tuu hirveesti vaikuttamaan mun elämään", "väliaikaisuuden maku tässä on koko ajan" (ks. Hujanen 2003).

Aineistoa voi tulkinta niinkin, että nuorten samastumista paikalliseen uutismediaan ja paikallisiin osallistumisen muotoihin värittää sekä lokaali oma elämä tietystä paikasta että globaali liikkeellä olemisen ja lähtemisen mentaliteetti (vrt. Paasi 2002, 144). Nuorten ajatusten pohjalta voidaankin kysyä, missä määrin kysymys julkisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta liittyy teknologian tarjoamien mahdollisuuksien ja nuorten taitojen sijaan heidän globaaliin liikkeellä olemisen (mielen)tilaansa.

Jälkiä liuentumista, moninaistumisesta ja lujista positioista

Nuorten uutisarkea kuvaa tutkimuksemme perusteella erilaisten käyttöjen, lajityyppien ja niiden merkitysten rinnakkaiselo. Uudet osallistumisen mahdollisuudet, lisääntynyt tarjonta ja uudentyyppiset tekstimuodot, sisällöt ja lajityypit näkyvät vastaanottamisen käytänteissä liikkeellä olona ja suhteellisen hitaana ja sopuisana moninaistumisena. Kyse on siis pikemminkin liikehdinnästä tekijyyden ja käyttäjyyden, lajityyppien sekä lokaalin ja globaalin jatkumoilla kuin joko-tai-tilanteesta. Yksi media, teksti, merkitys tai käyttö ei sulje pois toista.

Tuloksemme kertovat, että asiatekstit ja -ohjelmat kiinnostavat nuoria, seuraahan valtaosa heistä säännöllisesti uutisvälineitä. Uutisten ensisijainen merkitys nuorille on välittää tietoa ajankohtaisista tapahtumista lähellä ja kaukana, ja uutiset ymmärretään ennen muuta faktuaaliseksi lajityypiksi. Tapaamillamme nuorilla ei ollut intoa muuttaa uutisten perusmuotoja ja tehtävää. Tämän voi ajatella kertovan siitä, että ymmärrettävälle, selkeälle ja ympäröivän maailman tapahtumissa ja asioissa kiinni olevalle asijournalismille on tarvetta (myös) nuorten näkökulmasta.

Nuoret kuitenkin vaativat uutisilta tiedonvälityksen rinnalla myös ajanvietettä. Monista erilaisista tarjolla olevista uutisformaateista sisällöltään, tyyliltään ja muodoltaan sopiva sekoitus painavaa asiaa, nopeatempoisuutta, oikeaa aikaa ja välinettä sai isoimman yleisön nuorten keskuudessa. Tämä osaltaan auttaa ymmärtämään uutisten muotoon kohdistuvia vaatimuksia ja odotuksia. Vaikka uutiset nähdäänkin ensisijaisesti faktuaalisena genrenä, niiden vetovoimaa kasvattaa moniaineksinen esitysmuoto ja -sisältö.

Uutistekstien moniaineksisuuden merkitystä voi tarkastella myös toisin päin: moninaistuvat, eri elementtejä ja tyylejä yhdistävät uutistekstit mahdollistavat erilaisia käyttötapoja; uutistekstiä voidaan käyttää yhtä hyvin tiedonlähteenä, viihteenä ja ajanvietteenä – joskus kaikkia näitä yhtäaikaaisesti. Toimittajien ja tekijöiden näkökulmasta tämä merkitsee sitä, että tekstin käyttöä on vaikea ennakoita. Journalististen tekstien käyttötarkoitukset ovat helposti toiset tai laajemat kuin tekijät ajattelevat.

Osallistuminen uutismediassa verkon valtaistamana oli melko vieras ajatus niin nuorille kuin haastatteluille toimittajillekin. Osallisuutta ja osallistumista uu-

tismedian areenoilla on vaikeaa pitää nopeana tai itsestään selvänä kehityskuluna jatkossakaan, sillä niin toimittajilla kuin uutisten seuraajillakin näyttää olevan syvään juurtuneet käsitykset omista tehtävistään ja toimintamalleistaan (vrt. Sirkkunen 1999; Shultz 2001). Molemmat huomioivat kuitenkin, että uudet viestintäteknologiat, erityisesti internet ja sähköposti, ovat tarjonneet uusia mahdollisuuksia käyttää ja tehdä journalismia ja helpottaneet yhteydenottamista. Täpäämmä nuoret tai toimittajat eivät siten sulkeneet vuorovaikutteisuuden ajatusta pois: heille se oli mahdollista, tulevaisuudessa ja tietyssä tilanteessa.

Nuorten näkemykset ja tuntemukset omasta osallisuudestaan ja journalismin roolista siinä tarjoavat aineksia ja haasteita myös jatkopohdintaan ja tutkimukseen. Erityisen keskeistä nähdäksemme on, että tunne osallisuudesta ja mukanaolosta ajankohtaisissa keskusteluissa vaikutti syntyvän monille ”pelkästään” uutismediaa seuraamalla ja niiden tapahtumista lähipiirin kanssa keskustelemalla. Usealle nuorelle ajankohtaisista asioista tietäminen ja keskusteleminen onkin oman arkielämän kannalta merkittävää ja arvokasta: jo se on monelle osallistumista, kun taas harva näyttää tuntevan mielenkiintoa esimerkiksi konkreettiseen vaikuttamiseen omalla asuinpaikkakunnallaan. Keskeistä on sekin, että asiat eivät monenkaan mielestä etene tai parane toimittajiin yhteyttä ottamalla. Usealle nuorelle toimintakenttä on muualla, uutismedian mutta paljolti myös muun julkisen toiminnan ulkopuolella, yksityisessä arjessa.

Viitteet

- 1 Artikkeleli liittyy ko. tutkimusohjelman (1999–2002) projektiin ”Murostuvu suomalaisen mediakulttuuri: tekijän, tekstin ja nuorten kohtaamisia”. Siinä tarkasteltiin erilaisten viestimien ja tarjonnan keskeillä elävien (keski)suomalaisten nuorten arkea uuden vuosituhanen vaihteessa. Projektin journalismia koskevat osahankkeet käsittelevät sanoma- ja verkkolehtien lukemista (ks. Hujanen 2001a, 2001b), nuorten yhteydenotto- ja mediataloihin (ks. Hujanen & Pietikäinen 2001; Hujanen 2003) sekä televisiouutisten tekemistä ja seuraamista (ks. Pietikäinen 2001; 2003).
- 2 Työskentelemme journalismin murroksen kysymysten parissa Suomen Akatemian rahoittamassa tutkimushankkeessa ”Kohtaamisia mediassa. Vuorovaikutteisuus ja kansalaisten asianosaisuus alueellisessa journalismissa” (Jaana Hujanen) sekä tutkimuksessa etnisten vähemmistöjen omien medioiden osallistavasta ja valtaistavasta merkityksestä (Sari Pietikäinen).
- 3 Otannan ulkopuolelta haastateltiin nuorta, joka osallistui poliittiseen toimintaan omalla paikkakunnallaan, nuorta joka oli jättäytynyt siitä harkiten pois sekä harjoittelun kautta toimitustyötä tuntevaa nuorta.

Kirjallisuus

- Bardoel, Jo (1996)
Beyond Journalism: A Profession Between Information Society and Civil Society. *European Journal of Communication* 11:3, 283–302.
- Barker, Chris (1999)
Television, Globalization and Cultural identities. Buckingham: Open University Press.
- Drotner, Kirsten (2000)
Differences and Diversity. *Trends in Young Danes' Media Uses. Media, Culture & Society* 22:3, 149–166.
- Fairclough, Norman (1992)
Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press.
- Heinonen, Ari (1999)
Journalism in the Age of the Net. *Changing Society, Changing Profession. Acta Universitatis Tamperensis* 685. Tampere: University of Tampere.
- Heinonen, Ari, Maarit Mäkinen, Seija Ridell, Ari Martikainen, Mika Halttu & Esa Sirkkunen (2000)
Verkkotorilla. Internet kansalaisviestinnän ja julkisuuden tilana. Paikallisuus verkkomediassa -projektin loppuraportti. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisu C 32. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hujanen, Jaana (2000)
Journalismin maakunnallisuus. *Jyväskylä Studies in Communication* 11. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Hujanen, Jaana (2001a)
Sanomalehdet mediamaisemassa. Teoksessa Luukka et al. 2001, 146–166.
- Hujanen, Jaana (2001b)
Päivälehti online. Teoksessa Luukka et al. 2001, 166–177.
- Hujanen, Jaana (2003)
Lukijasta tekijäksi? Verkkomedia ja vuorovaikutteisen journalismin mahdollisuus. Teoksessa Tuija Modinos ja Annikka Suoninen (toim.) Merkillinen media. Tekstit nuorten arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 64–98.
- Hujanen, Jaana & Sari Pietikäinen (2001)
Osallistujaa etsimässä. Teoksessa Luukka et al. 2001, 196–207.
- Höjjer, Birgitta (2000)
Audiences' Expectations and Interpretations of Different Television Genres. A Sociocognitive Approach. Teoksessa Ingunn Hagen & Janes Wasko (toim.) Consuming Audiences? Production and Reception in Media Research. Cresskill: Hampton press, 189–208.
- Jankowski, Nicholas W. & Martine van Selm (2000)
Traditional News Media Online. An Examination of Added Values. Communications. The European Journal of Communication 25:1, 85–101.
- Tilastokeskus (2002)
Finnish Mass Media. Kulttuuri ja viestintä 2002:3.
- Locke, Trevor (1999)
Participation, Inclusion, Exclusion and Netactivism. How the Internet Invents New Forms of Democratic Activity. Teoksessa Barry N. Hague & Brian D. Loader (toim.) Digital Democracy. Discourse and Decision Making in the Information Age. London: Routledge, 211–222.
- Luukka, Minna-Riitta, Jaana Hujanen, Antti Lokka, Tuija Modinos, Sari Pietikäinen & Annikka Suoninen (2001)
Mediat nuorten arjessa. 13–19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhannen vaihteessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Mackey, Hugh (1997)
Consuming Communication Technologies at Home. Teoksessa Hugh Mackey (toim.) Consumption and Everyday Life. London: Sage, 259–308.
- Mediakulttuurin tutkimusohjelma (1998)
Mediakulttuurin tutkimusohjelma 1999–2002. Esite. Helsinki: Suomen Akatemia.
- Moore, Shaun (1997)
Broadcasting and Its Audiences. Teoksessa Hugh Mackey (toim.) Consumption and Everyday Life. London: Sage, 213–258.
- Morley, David & Kevin Robins (1995)
Spaces of Identity. Global Media, Electronic landscapes and Cultural Boundaries. London: Routledge.
- Nuorison mediankäyttötutkimus (2001)
Helsinki: Sanomalehtien liitto.
- Näränen, Pertti (1999)
Interaktiivisuus mediautopiana ja televisiojournalismin mahdollisuutena. Tiedotustutkimus 4/1999, 50–61.
- Paasi, Anssi (2001)
Bounded Spaces in the Mobile World. Deconstructing 'Regional' Identity. Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie 93:2, 137–148.
- Papacharissi, Zizi (2002)
The Virtual Space. The Internet as Public Sphere. New Media and Society 4:1, 9–27.
- Pietikäinen, Sari (2001)
Nuoret uutisvirrassa. Teoksessa Luukka et al. 2001, 178–196.
- Pietikäinen, Sari (2003)
Kahden puolen ruutua. Televisioutiset toimittajan ja nuoren puntarissa. Teoksessa Tuija Modinos & Annikka Suoninen (toim.) Merkillinen media. Tekstit nuorten arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 99–123.
- Pietikäinen, Sari & Jaana Hujanen (2003)
At the Crossroads of Ethnicity, Place and Identity. Representations of Northern People and Regions in Finnish News Discourse. Media, Culture & Society 25:2, 251–268.
- Pietilä, Veikko (2001)
Reflections on the Public Discussion in the Mass Media. Nordicom Information 2/2001, 3–13.
- Ridell, Seija (1998)
Tolkullistamisen politiikkaa. Televisioutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta. Acta Universitatis Tampensis 617. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (2000)
Kansalaisjulkisuuden kokeilua verkossa – Mansefoorumi ja paikallisen julkisen viestinnän käytännöt. Teoksessa Heinonen et al. 2000, 55–98.
- Ridell, Seija (2002)
The Web as a Space for Local Agency. Communications: The European Journal of Communication Research 27:2, 147–170.
- Rättilä, Tiina (2001)
Kansalaistuva politiikka? Huomioita kuntalaisaktiivisuudesta poliittisena toimijuutena. Poliittikka 43:3, 190–207.
- Sassi, Sinikka (2000)
Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä. Tutkimus internetistä ja uusista politiikan muodoista. Viestinnän julkaisuja 3. Helsinki: Helsingin Yliopisto, viestinnän laitos.

- Schultz, Tanjev (2000)
Mass Media and the Concept of Interactivity: An Exploratory Study of Online Forums and Reader Email. *Media, Culture & Society* 22:2, 205–221.
- Sirianni, Carmen & Lewis Friedland (2001)
Civic Innovation in America. Community Empowerment, Public Policy, and the Movement for Civic Renewal
Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Sirkkunen, Esa (1999)
Verkkjournalismi osana viestinnän kulutusta ja taloutta. Teoksessa Päivi Kuusisto & Esa Sirkkunen:
Journalismi uuden kynnyksellä. Journalismin tutkimusyksikkö, julkaisuja C. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Süss, Daniel (2001)
Computers and the Internet in School: Closing the Knowledge Gap? Teoksessa Sonia Livingstone & Moira
Bovill (toim.) Children and Their Changing Media Environment. A European Comparative Study. London:
Lawrence Erlbaum, 221–241.
- Tambini, Damian (1999)
New media and Democracy. The Civic Networking Movement. *New Media & Society* 1:3, 305–329.
- Wilhelm, Anthony G. (2000)
Democracy in the Digital Age. Challenges to Political Life in Cyberspace. New York & London: Routledge.